

Isidora FÜRST*

ИНТЕРВЈУ:
ПРОФЕСОР ДР ВЛАДИМИР СИМИЧ
(VLADIMIR SIMIČ)

Професор др Владимир Симич (Vladimir Simič) је професор правне историје у пензији, са Правног факултета у Љубљани. Дипломирао је на Правном факултету у Љубљани 1974. године, магистрирао 1982. године на тему „Велика породица међу Словенцима (*Velika družina pri Slovencih*)“ и докторирао 1990. године са докторском дисертацијом „Задружно законодавство у 19. веку на данашњем југословенском простору (*Zadružna zakonodaja v 19. stol. na današnjem jugoslovanskem ozemlju*)“.

Током своје академске каријере проф. др Симич се бавио разноврсним темама из правне историје, међу којима највише античким грчким правом и делима античких мислилаца, словеначким правом из различитих периода, средњовековним словенским правом и развојем европског права и људских права.

Професор др Симич је велики пријатељ Правног факултета Универзитета у Београду, гостујући предавач и чест посетилац конференција из правне историје.

1. О ПОЧЕЦИМА И О ПРАВНОЈ ИСТОРИЈИ

Исидора Фирст (Isidora Fürst): *Поштовани професоре Симичу, дозволиће ми да Вас најпре поздравим и да Вам се у име нашеј часописи-*

* Студенткиња четврте године основних академских студија на Правном факултету Универзитета у Београду, *isidora.first@gmail.com*.

са Весник њравне истѡрије захвалим на частѡи и ѡажњѡи коју сѡе нам указали ѡрисиѡанком на овај инѡервју. Ви сѡе уважени ѡрофесор на Правном факулѡетѡу у Љубљани и велики сѡе ѡриѡаѡељ нашеѡ факулѡетѡа. Сѡарије колеѡе су моѡле и лично да Вас уѡознају ѡриликом Ваших долазака у Беоѡрад, а ми млађѡи имали смо више ѡрилика да Вас видимо и чујемо у ѡоследњѡх неколико ѡодина, међуѡим, збоѡ ѡандемије, само онлајн. Рециѡе нам ѡрво колико дуѡо нисѡе били у Беоѡраду, ѡдносно када сѡе ѡоследњѡи ѡуѡи били ѡвде.

Проф. др Владимир Симић (Vladimir Simić): Ја сам покушао да се сетим, али нисам сигуран – [има] најмање пет година од тога. То је било пре короне, а оно пре короне већ, онако, осећам као да је негде далеко, па нисам ни проверавао када сам био последњи пут, премда сте ми унапред дали та питања. Претпостављам да Вас то интересује због тога колико се променио Београд. Страховито се променио, нисам доста ту да знам да ли набоље, али надам се да је набоље.

I. F.: *За ѡочетѡак, волели бисмо да чујемо о Вашем раном школовању, Вашим стѡудентѡским данима; да нам кажеѡе које су Вас ѡбластѡи нарочитѡо инѡтересовале ѡриликом школовања и како сѡе се уѡѡишѡе ѡйределили за академску каријеру.*

V. S.: Ја сам заменио [ѡроменио] три основне школе јер смо се селили, али ишао сам само у једну гимназију јер смо [тада] све време живели у Љубљани. И морам да кажем да сам погрешѡио са избором – не због тога што та гимназија није била добра, баш напротив, имали смо неколико ѡдличних професора – али погрешѡио сам што нисам ишао у класичну гимназију, и чим сам уочио ту грешку узео сам латински који је био необавезан предмет, али то је друга ствар, знате. Кад кажем да је ова моја гимназија била исто ѡдлична, нарочито су два професора имала велики утицај на мене. Прва је била ѡдлична професорка словеначког са књижевношћу, Марта Возлић – обоје вреде да их споменем по имену – а други је био професор историје Бранко Аусенак. Они су били ти професори коју су у великој мери ѡдредили моја интересовања за касније. Али морам да кажем, када сам већ почео да хвалим: наш разредни старешина, професор математике Багаја, био је ѡдличан, само што ја нисам био тако добар у математици да би све то што ми је било понуђено искористио; али једна наша колегиница се ипак ѡдлучила за математику. Тако да смо сви имали ѡдличне основе за шта год смо хтели касније да студирамо. Моје интересовање, пре свега, за антику почело је са једном реченицом професора Аусенака, када је он цитирао некога ко каже [да] „студирати грчку историју због политичке важности Грчке не би вредело, него

што су они остварили на духовном плану, то је оно што највише вреди“, премда политички нису били тако јаки. Наравно, ту није мислио на Александра Великог, који је и политички био важан, али то је већ друго време за Грке саме.

I. F.: *Ви сте изузетно цењен професор права и познати сте у широким научним круговима, а посебно сте, као што сте рекли, изучавали тековине права, темеље првих правних зајуса. Бавили сте се античком, бавили сте се другим темама. Па, можеће ли нам рећи како доживљавате значај правне историје данас – правне историје као области којом сте се бавили током целе своје академске каријере.*

V. S.: Ту прво морам да Вас исправим. Ја нисам широко познат у научним круговима, ја нисам широко познат ни у Словенији. Само неколико људи зна за мене. То су студенти права који неки исто тако заборављају. А друга ствар, зашто је мени правна историја тако интересантна и зашто мислим да је тако важна. Прва ствар је то да је правна историја, поред социологије права, најопширнија правна наука, а ја понављам ту – правна историја је правна наука, наука о праву; па су многи студенти изненађени када чују сасвим неку друкчију историју када дођу на факултет. И, како колега Кранц каже: „Па није проблем римско право – него је проблем право, за оне који имају проблема.“ Друга ствар због чега је историја за мене толико важна је да ја мислим да је историја оно што је експеримент за друге науке. То не може да се понови и, у ствари, кад се понавља увек испада некако мало друкчије; али ми барем знамо што се у прошлости десило, и друга ствар је ако желимо нешто од тога да научимо или научимо нешто сасвим друкчије. Наиме, једна ствар која се може научити из историје јесте да било какав злочинац да си и што год урадио, твоје време ће ти проћи, ти ћеш ићи у памћење као лош човек, али биће ти добро за оно време, боље него што би ти било ако си радио нешто друго. И ту смо сад код тога што мислим да је највећа вредност ове правне историје. Полазимо од нечега што је причао Сократ, а он каже да се њему онај *гајмон* никад није јављао како нешто да уради, него је увек рекао само „немој то да урадиш“. Кад би ми избегли неке ствари што су се дешавале у прошлости, које се још даље дешавају и дешаваће се – не знам колико дуго, док буде оваква природа човека мислим – кад би ми успели избегнути неке ствари, ја мислим да би био бољи и свет. И то ми је оно што је најважније у историји, а нарочито правна историја, што се бави правом. А ја верујем у право, мислим да је нешто метафизичко у праву, и ја мислим да је то чак највеће умеће правног регулирања: како одржати једну равнотежу између моћних и слабих. Јер, наравно, треба слабе заштити од моћ-

них, али је и природно да неки што су моћнији од тога нешто имају. И ту, кад се питамо о друштвеним наукама уопште, о друштву, ми се понекад питамо да ли има неких законитости у томе. И Тојнби, један угледан теоретичар историје, наглашава да таквих закона нема. Ја ћу се мало направити важан, па ћу рећ' да мислим да ипак има један закон, а тај закон је у томе да у сваком раздобљу наступа време да неки јачи добију нешто више због тога што је њихов допринос за друштво толико важан. Али, закон је у томе да кад тај разлог престане, нико се сам не одриче привилегија – и то је она ствар, како смањити привилегије оних којих су их заслужили у неко време, па сада не заслужују више такве привилегије. И то мислим да је главна задаћа права, потражити тај баланс, видети што се може и ову моћ ограничити толико да профитира цело друштво, а не само они који су у близини моћника и који су моћни.

I. F.: *Хвала Вам. Поред њравне историје, о којој сће сада ѿговорили, Ви сће ѡредавали и грује ѡредмејше. О којим је ѿо ѡредмејшима реч?*

V. S.: Ја сѧм [се] тим предметима не бих хвалио. Ти предмети су били Историја цивилноправних кодификација и Историја европских правних интеграција. Нажалост, ти су предмети почели када сам ја отишао у пензију, па они студенти који би можда изабрали тај предмет мене више нису знали, па су оба предмета одумрла јер није било интереса, престали су да их уписују. Али, мени је било веома драго што су они који су изабрали та два предмета били веома интересантни људи, тако да је тај рад са њима био страховито пријатан. Био је то рад где су се они унапред припремили, па ја мислим да су те дискусије биле интересантне и њима и мени.

2. О ХОМЕРУ И О ПТУЈСКОМ СТАТУТУ

I. F.: *Сијурно. То је и веома инѡтересанѡна маѡтерија. А када смо ѿговорили о анѡици – Ви сће се анѡииком бавили и са ѡравноѡ сѡановишѡа, али и са сѡановишѡа књижевносѡи, кулѡуре и реѡорике. Пуно сће ѡисали о Хомеру. Па, шѡа је за Вас оно најважнѡје, најзначајнѡје, шѡо су Хомерова дела остѡавила цивилизацији?*

V. S.: Па, ја би требало да потражим неке боље речи да нахвалим тога који је сабрао ту мудрост у Хомерске епове. Ви знате да постоји Хомерско питање, али држимо се Хомера. Кад сам почео да га читам, читао сам га у више наврата, прво у средњој школи па онда кад сам већ радио правну историју и изненадио сам се чега све има у њему. Тада сам био изненађен да нешто има. Сада ако читам нешто, сад се

чудим ако нема већ код њега, да не спомиње барем у неком веома једноставном облику, да је уочио тај проблем. Па то је све што су Грци домислили! Неко паметан је рекао да сва литература о друштву након Грка, то су само фусноте уз њихове радове. Човек је једноставно одушевљен. А ствар је и у томе да, јер нема човек времена да само старе ауторе чита, па кад се вратиш њима, онда видиш колико тога си већ читао код неких других људи који су то некако прерадили. Па се ја тако шалим за неке ствари на које сам и сам дошао, на те идеје, па кажем да је и Платон од мене крао идеје. Због тога јер је то толико уопште урасло у културу и мисао људску, да то је један непресушни извор мудрости. Али, треба уз то знати и нешто друго – да је у свим тим старим народима, као и данас, било и људи који су били зли, глупи, необразовани, примитивни. Тако да не смемо да мислимо да су сви Грци – или неки други народ, Јевреји, Кинези, Индијци – да су сви били паметни. Далеко од тога. Мноштво је сасвим нешто друго. Али толико су били паметни да су те ствари сачували. То је оно да су знали да то нешто вреди. Јер зна се да је то некад било преписивање, да је то био веома замарујући рад. Не знам да ли знате да понекад у рукописима читамо кад онај који преписује, преписивач, стави „баш сам уморан“ или нешто тако. Познатији су они цитати кад негде пише: „Graecum est, graeca non leguntur“. Али и тога има, и због тога дивимо се тим што су преписали и било им је важно да то очувају. И даћу Вам још једну илустрацију важности тога: арапска држава, арапско друштво, арапска култура – они су на свом почетку били страховито гладни мудрости и искуства, тако да су они скупљали драгоцене рукописе из грчких библиотека. Па се развио чак и неки посао – то је пљачкање библиотека, јер су се те књиге тако добро продавале онда у Багдаду или у Дамаску. И то исто тако показује колико је то вредело, та жеља да се сазна и да се очува.

I. F.: *Поред антике, Ви сте се бавили и грађанским правом и привредним правом, односно развојем привредне делатности. Можете ли да нам кажете по чему је у тој области значајно Плињско право и Плињски ставови о којем сте писали, и да нам у том смислу украјко представите своју тему за предавање „Ко са градом не игра, не са градом и не расије“ које ћемо овог петка, односно вечерас, слушати на Форуму Романуму?*

V. S.: То што кажете да сам се бавио и грађанским правом, то је истина, али у веома малом обиму. Наиме, ја сам почео са питањима из права породице. Мој магистарски рад и докторски рад, оба су о породичној задрузи. Тако да је то мој контакт са цивилистиком. Али даље, мене то није толико интересовало. Ја сам се бавио свиме

и свачим, јер сам имао наставу Опште историје права. Ми немамо посебан предмет, само је правна историја, и ми покушамо онда студентима да прикажемо оно што је опште, па се нађе и код Словенца, кроз словеначке примере, јер то је најближе. Али мој први рад је био из области грађанског права, први који је био објављен, а то је „Упоређење Птујског статута са Швапским огледалом“. Тада сам био млад, па сам био веома храбар. Тада нисам ни знао да је негде око 900 рукописа Швапског огледала, па сам мислио да је оно што је објављено у *Monimenta Germaniae*, да је то све, али то је само један део. Тамо сам се збиља бавио грађанским правом, јер је добар део Птујског статута посвећен грађанском праву. Али ја о томе данас нећу причати. Ја ћу покушати на примеру Птуја објаснити оно правило „тко са градом не трпи, тај нек са градом и не расте“ – значи, шта је значило „трпети у граду“ и шта је значило „расти у граду“. То је тај моменат. Премда то има и извесних последица на подручју приватног права, пре свега монополи који су из тога излазили, али то неће бити пре свега грађанскоправна тема.

3. О КОНФЕРЕНЦИЈАМА И О ФОРУМУ РОМАНУМУ

I. F.: *Добро. Хвала Вам. Е, сада о једној конференцији поводом 1700 година од Миланској едикцији, на Правном факултету у Нишу, Ви сте имали излагање о Михајлу Јасинском и његовој историји Јужних Словена. Можете ли детаљније да ми кажете о њеном Вашем исцртавању? Веома је интересантна тема.*

V. S.: Мени је било заиста изненађење што сте све о мени нашли, да сте чак и то нашли. Разлог да сам причао о Јасинском је био у томе што је он умро у Нишу. Он је био у Љубљани веома кратко време, али ја опет мислим да је важан, премда не могу оценити колико је важан. Прво што се мени страшно допало је да је он на почетку објавио један рад о томе шта треба урадити за историју словеначког права, и то је један рад који даје директиве која су питања и како ићи ка томе. И тај рад, што се тога тиче, још стоји. Друга ствар што ми се страшно допала код Јасинског, и то се још налази у семинару за правну историју, то је материјал за вежбе. Види се да је тада био поглед на правну историју сасвим другачији. Наиме, он је за вежбе припремио неки свешчић Каставског статута. То је везано за Словенију јер је неко време Каставштина била под властима за које би се данас, условно речено, могло рећи да су словеначке власти. Па се чак и Моштенички статут, једна копија, налази у архиви у Љубљани. Текст Каставског

статута је умножен у рукопису. Мени су те књижице страшно драге, драго ми је и то што се неко бавио са нечим што није тако директно словеначко. Али, нисам баш много причао о Јасинском, јер његов траг у Словенији није тако дубок као [траг] остала три професора. Ми смо имали четири руска професора у Словенији, и наглашава се у историји Правног факултета какав је њихов допринос био; ту се наглашава да је то, пре свега, био неки енциклопедијски поглед на право, а нарочито, што се тога тиче, истицао се професор Спекторски. Он је своју *Државу* објавио на ћирилици, али онда је дошао у Љубљану и објавио један рад који је веома, веома цењен код неких људи, а неки га и не знају... Нажалост, тај човек је требао још једном да бежи, на крају Другог светског рата. Онда су били Билимовић и Маклецов. Маклецов је једини остао у Словенији. Тако да, Јасински није био онај који је оставио најдубљи траг, али он је био историчар, па због тога и нешто о њему.

I. F.: *Хвала Вам. Хвала Вам што сте поменули и остало. То све осећаје у сећању. А када смо поменули ујошње конференције, да ли бисте моли да издвојите неку нарочиту усмену или искуство са неке од конференција на којима сте учествовали, а учествовали сте заиста на бројним конференцијама. Па један неки моменат...*

V. S.: Па, ја сам покушао да се сетим неког збиља интересантног момента, али ништа такво се није десило пошто сам ја досадан човек, па не дружим се много, тако да не могу ништа такво да Вам споменем. Једна ствар која се мени веома, веома допадала је била летња школа Бољњског универзитета у једном градићу у Италији. Ту школу води једна изнимно марљива професорка Де Николо, Марија де Николо (*De Nicolo, Maria de Nicolo*). И што се мени тамо највише свиђало је да она није позивала само академике, него и неколико људи који су збиља имали шта да кажу из свакодневног живота. Пре свега, теме су биле уз море, па су људи који су познавали и пловидбу и живот морнара. И то се мени страшно допадало, јер тамо смо чули неке ствари о којима академици не причају баш много. Иначе, мени је било увек драго кад смо били ту у Србији, јер гостопримство Срба, то је збиља нешто дивно. Па могу споменути још један пример, кад смо причали о Константину. Одвели су нас тамо у Рајас [Рајац], у Рајачке пивнице. То је било мени веома интересантно, премда смо изгубили пуно времена на путу тамо и онамо, али никад не бих то видео, а то је опет један од образа Србије [који] је мени симпатичан. Премда је један професор рекао: „Па има [ли] још која вукоје*ина ту у Србији!“

I. E.: Неколико деценија сће иријашељ и иосейтилац Форум, клуба љубишеља римској ирава и анџике, и у ирејходне две иодине смо чули два Вашиа веома инџересанџна иредавања: ирво иод називом „Хомер као извор за иравну истџорију“, када сће иоворили о Хомеровим ейовима и друшџиву иџој доба, и друџо „Ако наџазии моју кокошку, иосџајеш мој иейџао“, о иоложају зависних сељака у Словенији. Ваше иредавање овој иейџка иџакође с несџирџењем иичекујемо. Међуџим, сада неиџо друџо, када иоворимо о иџоме. Ви дуџи низ иодина неџујейџе иријашељсџиво и колеџијалне односе са Правним факулџетџом у Беоџраду и нашим насџавницима. Волели бисмо да чујемо како је иџо све иочело и када сће, на иример, иџознали ирофесора емериџуса Симу Аврамовиџа.

V. S.: Па, та прича је веома једноставна. Мало је неприродно да ја имам боље везе са Београдом него са суседним Загребом или Ријеком, што су ми ближе. Али почело је овако. И професор Аврамовић и ја били смо сасвим на почетку и тада се одржао у Новом Саду један међукатедарски састанак свих правних историчара из Југославије, готово свих. И тада, кад смо се представили један другом, он каже „Ја сам Аврамовић“, а ја сам рекао „А, Ви сте написали овај рад о Благарици?“ Не знам како се то наглашава српски – словеначки је БлагарИца. И тада је почео тај контакт. Он ме је након краја тог састанка позвао код себе у Београд и ми смо се тако нашли на истој дужини. Тако да, кад год сам ја долазио у Београд ја сам се њему јављао. Па је то била и она прилика кад ме он, ако је било у такво време, он ме је водио у амфитеатар да предајем вашим студентима. Ја нисам нарочито посебан на та предавања, јер сада бих их сасвим друкчије испричао, са садашњим искуством. Добро је што се многи и не сећају што сам рекао. Али Сима се не јавља много, тако да наш је контакт веома повремен. Сад, преко Симе наравно, сам упознао и професорку Кршљанин. И онда, када ме је она звала на тај Форум мени је било веома драго, јер први који је рекао неколико одабраних речи о Форуму, мислим да је то било 2003. године, он је похвалио тај Форум, [и] шта се ту дешава. И онда је професор Аврамовић, на једном скупу у Сплиту, исто тако поменуо тај Форум и нагласио је као посебну вредност оно што студенти спремају – ону симулацију суђења у Атини. Ја сам једном то лично видео и ја сам се исто тако одушевио тим. Ја морам да кажем да ми је нарочито драго због студената и сад ми је драго да ћу и студенте лично упознати, јер то што су они тамо урадили, то је збиља вредно сваке похвале. Није чудо да је Сима и то изабрао да представи. А онда, хвала Богу за корону јер сад је то прешло на интернет, тако да могу последњих година пратити тај Форум. Због тога ми је толика част да ме још увек зову, и ту сам захвалан професорки Кршљанин, јер сад она то води даље и

мислим да је она на једном великом тесту, јер она наставља – то што ја видим, одлично наставља – једну традицију која збиља вреди сваке похвале. Свака част, и то је и мени велика част да сте још спремни да ме слушате.

4. О ЕНЦИКЛОПЕДИЈАМА И О РАДУ СА СТУДЕНТИМА

I. F.: *Хвала. Поред Ваших радова и свећа што сће набројали, писали сће и за многе речнике, лексиконе и енциклопедије. Нарочито сће писали за Енциклопедију Словеније – словеначку националну енциклопедију. Па, шта бисте рекли о енциклопедијама уопште и њиховом значају за правну науку, правну културу, правну историју, и уопште за науку, историју и културу?*

V. S.: Па, ја енциклопедије веома ценим. Само ћу Вас ту исправити. Мој допринос ка Енциклопедији Словеније није баш значајан. Мени су дали неке ствари које нису други хтели. На пример, ја сам писао о правној науци у Словенији. И то је мени допало јер то је посао којим можеш неке јако да се замериш ако га не споменеш. То су ми чак и цензурирали за ову енциклопедију. Ја од енциклопедија мислим да је мој најважнији рад био за Етнографски лексикон. Иначе, енциклопедије су моја љубав. Зашто толико волим енциклопедије? Мени је, мало након тога кад сам научио да читам, било међу најомиљенијим читање енциклопедија. Па сам ја ишао од једне натукнице ка другој, јер ме је једна довела до друге. А почело је то тиме јер ја сам у основној школи – у другом, трећем, можда још и четвртном разреду – са великим одушевљењем читао историјске романе Мишела Зевакоа. То је аутор кога данас мало тко зна, али је писао веома популарне романе. Он је био, наиме, анархиста, па није добио посао, и онда је требао да пише пуно романа. То што је мене изненадило, на пример, је да он тамо пише у романима о љубавницама француских краљева. Ја одем у енциклопедију; ја сам то што сам читао контролисао енциклопедијом – да ли је то истина или не. Ја сам био изненађен да то није било нешто што је он измислио, него се тамо збиља појављују ове жене; и добро је тако, јер су биле, неке од њих, изузетно значајне, њихов је утицај био важан. Ту је почела моја љубав са енциклопедијама. Ја сам из енциклопедија научио и језик. Ја сам тада читао ове енциклопедије Лексиконографског завода на, тад се рекло, српско-хрватском језику. Ја мислим да је енциклопедија оног времена била садашњи Гугл. А Ви знате како је значајан Гугл. Само што сада то нешто брже иде. Али, ја сам почео са, не знам да л' се и српски то

каже, срфати на интернету – ја сам почео с тиме са енциклопедијама. И остајем код те љубави. А још једна ствар је, коју сам сад уочио, да нам енциклопедија каже што је било некое важно у оно време кад је енциклопедија писана. Није толико важно што друге ствари које се тамо нађу, него ми из енциклопедија видимо што су савременици сматрали важним, што су хтели да поруче. И то је исто као и у историји, знате. Мени је веома драго да сам ја сам дошао до тог закључка – неки су ауторитети то након тога рекли – да историјске књиге нам увек више кажу о времену кад су те књиге писане него о времену о коме аутор тамо пише. Тако да је и због тога енциклопедија страховито важна. Јер нам приказује што су људи желели да се запамти из њиховог времена.

I. F.: *Изучавали сће ѿе бројне и разноврсне ѿеме из различийих ѿериода ѿравне истѿорије, али ѿосѿоји ли нешѿо ново шѿо у овом ѿре-нуѿку ѿланираѿе да изучаваѿе, да се ѿиме бавиѿе?*

V. S.: Ја сад у овим годинама не правим никакве планове више. Нарочито сад кад ми се жена разболела, тако да... Ми што стигнемо то урадимо. Мени је сад доста пратити оно што други пишу. Па нисам ја наишао на ништа тако важно да би ја желео сад то да целом свету испричам. Моја је срећа у томе да ја кад нешто истражујем, истражујем толико времена док не нађем некога ко је то већ написао и објавио, и ако је то добро, мени је то сасвим доста, за човечанство не треба још мој глас. Желео бих да завршим неке ствари, али са плановима сам престао. Али то је веома лоше. Знате, кад кажем „Немам више планова“, то је као оно кад кажемо: „Ако не знаш где ћеш, онда ће те сваки пут довести тамо“. То је мудрост из ове *Алисе у земљи чуда*. Нажалост, ту негде сам ја.

I. F.: *Добро. А ѿоред научној и академској рада о којем смо ѿричали, Ваша ѿедаѿошка и насѿавна акѿивносѿи је изузетно обимна, јер сће Ви били менѿор у ѿреко сѿо – ѿо сам видела у Вашој библиоѿрафији – у ѿреко сѿо докѿторских, маѿисѿарских и диѿломских радова. И шѿа је из Вашеј искуствѿа ѿо нешѿо на шѿа један сѿуденѿи-ѿочетѿник, бруцош нарочийо, ѿреба да обраѿи ѿажњу ѿри изради научној и сѿручној рада, ѿри одабиру ѿеме, ѿри избору лиѿературе?*

V. S.: Опет морам мало да Вас исправим. Ви сте питање поставили као да сам био ментор у многим случајевима. Ја сам био ментор само једној докторантки и мислим да сам био ментор [за] само два магистарска рада. Јер, толико људи из ове области ради код нас магистерије и докторате из области правне историје. То су само људи који остају код нас на факултету, јер они морају докторирати. Сад ће

можда бити мало боље. Али, они не узимају правну историју, него неке друге теме. Тако да ја ту не могу да се похвалим. А то што сте рекли велики број – то су дипломски радови. Сада, какав би савет био студентима. Пре свега да запишу све што мисле да ће им требати, да не мисле да ће запамтити нешто, јер онда то негде ишчезне. Што се метода тиче, ја не бих дао неко нарочито упутство... јер, ја се сећам, био сам ментор једној веома талентованој студенткињи и она је радила једну тему из 1848; на крају – јер је она радила по изворима, а извори су јој биле новине из тог времена – она запише нешто веома паметно. Она каже: „Штета што сам читала раније литературу о тој години, јер сам у грађи нашла ствари које су можда и важније од тога што сам читала у литератури“. То се је много свидело и професору Вилфану, који је био у комисији, да сам каже: „Да, то је баш паметно“. Значи, прво треба истражити изворе и представити изворе. Тек након тога, само због контроле, погледати шта теорија о томе каже. Иначе, ако сувише читате теорију онда ћете – словеначки један рек овако звучи: „Онај који тражи, тај ће и наћи“ – јер Ви ћете онда под утиском литературе наћи оно што сте читали раније, па ћете превидети нешто што би Вам било важније да нисте то раније читали. То је за историчаре итекако важно – држати се извора. Са интерпретацијама је проблем, мислим, бити што се тога тиче самосталан. А иначе, што се препорука студентима тиче, моја препорука би била... знате, једна прича о шпијуну којег су вратили Руси Американцима кад су разменили шпијуне, па су онда Американци питали овог шпијуна шта је најважније за шпијуна; а он каже: „Учити, учити, учити. Јер ако не знаш – бију, бију, бију“. Али, што ћу ја ту да кажем. Сви знају да треба да се учи. Баш ми је моја жена рекла: „Па шта нам каже професор на почетку `Учите!`, па ми сви знамо да треба да учимо.“

I. F.: Добро, хвала Вам. Иако сīе сад у њензији Ви сīе још увек анїа-жовани у раду са сїуденїима, и с обзиром на њо Ваше вишеїодишње, дуїоїодишње искуство, како оцењујете моїућностї и учесїалостї међународне међусобне сарадње између сїудената и Ваших колеїа у региону и шире? Да ли њосїоје їриликe за размену сїудената, за їосїујућа їредавања, за међународне конференције? Да ли је њо најредовало у їоследњих неколико їодина, или обрнуїо? Па еїо, ако можеїе нешїо о њоме да нам кажеїе.

V. S.: Ја једино искуство што имам са овим студентима и међународним контактима је то што ја све време држим предавања за Еразмус студенте. Мени је веома драго, нарочито пошто сад других предавања немам, а мени је драго предавати, па ми је тај контакт са младим људима који одржавам сада преко међународних контакта веома

драг. Ја мислим да је овај програм Еразмус веома, веома важан, јер људи се упознају са другачијим срединама. Сад кад се вратим у Словенију сазнаћу, јер постоје сада неки облици у које су уклопљени и наши студенти. Колегиница, садашња наставница правне историје, Катја Шкрубеј је у томе и у петак ћемо се видети, тако да ћу сазнати нешто више. Али сам одушевљен овом вашом *Јусторијом* што радите, и ова прилика што дајете младим научницима за *Весник*. Ја сам упозорио на ту прилику оба наша студента, али не знам шта ће ту бити. Било би ми драго да се и они укључе. Али ја сам, мислим, једини на катедри био који сам се окретао и према Истоку. Иначе, наши су све време окренути према Западу. А ја мислим да је сарадња са свим странама од велике важности. Само што ја осим ових Еразмус студената неког искуства што се тога тиче немам. То што видим мислим да је добро и надам се да ће се то наставити.

5. О ПОЕЗИЈИ И О ПУТОВАЊИМА

I. F.: *А сада два питања која су ван ове академске теме. Па, прво, пошто је да Ви читате и пишете савремену и класичну поезију. И коју песму бисте сад посебно истакли за наше читаоце и препоручили је?*

V. S.: Ја сам заволео поезију у гимназији и то у првом разреду, кад смо ступили у контакт са најстаријом поезијом. Тако да је мени страховито драго и интересантно да су сами почеци лирике били један од врхунаца. Сапфо, на пример. То је чудо. Она је написала нешто што стоји још увек. Ја сам понекад и овако усмерен, па увек тражим и да ли има неке везе и са правном историјом. Могу и то да кажем. Ја сам чак и једну студенткињу наговорио да је узела за дипломски рад Десанку Максимовић, онај њен лирски разговор са Душановим законом – „Тражим помиловање“. Ја сам стекао и велике симпатије једног судије Врховног суда кад сам приликом једног скупа о владавини права цитирао Десанку Максимовић, ону њену песму о судијама царским, и шта судије значе, шта би требало да значе. И он је након тог мог предавања дошао код мене и рекао: „Баш сте ме обрадовали што сте те лепе ствари о судијама рекли“. Иначе, кад сте рекли, сад кад би ме Ви питали које Вам песме могу напамет рећи, не би то биле песме од оних песника које највише волим. Наиме, ја од српских песника веома ценим Васка Попу, Миодрага Павловића. Нажалост, ове модерније, млађе и не знам више. Али Миодраг Павловић, онај његов „Шта је то у људском бићу што га води према бићу“, то је фантастично. Онда, од аутора баш са ових простора мени је најдражи Изет

Сарајлић. Исто тако ми је страшно драг и Мак Диздар, нарочито онај његов роман што је спевао у две песме: *Горчин* и *Косара*. Баш ми је драго да сваки дан прочитам барем две песме. Једну добијам сваког дана, то је „*A poet a day*“ јер сам се прикључио томе, и ту ми је највише драго не толико што су те песме толико добре него ширина – о чему све песници пишу. А мени је осим тога што су то осећаји, [а] веома волим љубавну лирику... поезија је и мисао. То је нешто драгоцено јер се у кратком облику нешто веома важно може рећи. Мене, да кажем, да ме загрејава. Али није само поезија, мени је драго све што је лепо. То је и музика, и литература уопште, не само поезија. Али литература – можда сам унеколико узак – јер ме литература, опет, занима пре свега као мисао. Нешто мање као искуство, али као мисао свакако. Премда, оно што сте ми рекли за план, можда ћу то успети... Има једна збирка – сто романа на словеначком. И ја сам приметио, који год роман да узмем, има и неку мисао о праву и неку правну илустрацију. Па ћу то можда у један рад да ставим. Јер мени је литература важна и због нечег другог. Наиме, ми из литературе видимо какав је правни осећај. Неки то истражују, неки то изостављају из истраживања. Али, мени се чини страшно важно – какав је правни осећај у једном друштву, шта то друштво сматра да је праведно, шта је неисправно. Та слика исто тако ми пуно каже о једном друштву, и тако пратим литературу. Кажем, ту сам ја помало и фах идиот. Да тражим и нешто што није. Мени моји пријатељи који су историчари литературе, кад разговарамо, кажу: „Па како ти то чудно читаш“. Сад и Ви знате како ја чудно читам.

I. F.: *А поред књижевности, и уметности уопште, волиш и да пушуваш. И шта је прво што обиђеш када посетитиш неку земљу? Да ли, ево ојеш, планираш да посетитиш неке нове крајеве?*

V. S.: Па, видите, то зависи од тога да ли идем сам или са женом. Кад идем са женом, идемо тамо где њу интересује. Па због тога и ја волим путовати са агенцијама, јер онда они одлучују, а не ја. Али, иначе, ја обилазим прво оне духовне храмове – цркве. Можда ће неко и рећи како је Симич водио антирелигијску пропаганду. Јер, кад смо били мали, породица – наша породица и породица мог ујака – ишли смо заједно. Онда ја прво идем у цркву, а то је толико изнервирало мога брата од ујака да је рекао: „Дај Боже да се све цркве сруше“. Па видите какво је моје дејствовање! Иначе, волим у музеје прво да идем, и сад ћу ићи опет у Народни музеј јер је пуно година био затворен. Кад сам први пут био у Београду, а тада сам био једно месец дана, био сам на радној акцији, и највише сам одлазио у Народни музеј, па желим да проверим шта сам упамтио и како сам упамтио, како сам то запамтио. Значи, музеји, галерије. То је оно што прво идем [да посетим].

Често обилазим и гробља, јер ту има веома интересантних података. Један такав податак који [ме је] дотакао је... Ја сам неколико пута био у Планковом институту у Франкфурту, и стара зграда института је била преко пута гробља. И тамо сам нашао прилику – једна породица, отац и син, оба су погинула. Отац у Првом светском рату, син у Другом светском рату, оба на Руском фронту. Тако да су такве приче... И ту ћу поменути једну мени веома драгу књигу поезије – то је „*Spoon River Anthology*“. То је једна књига где је свака песма о неком споменику са гробља. То су одличне песме. Та су гробља интересантна. Онда пијаце, свакако. Мрзим, мрзим трговине. А [волим] и онако, што се каже француски, фланирати. Једноставно, без циља ићи по граду исто тако може бити интересантно.

I. F.: *Јесће. И њре нећо шћо закључимо разјовор, само желим да Вас ићићам – шћа бисће ѡручили стјуденћима Правноћ факулћейћа у Беоћраду, на Правном факулћейћу у Љубљани и свима онима који уче и баве се ѡправном истјоријом учећи од Вас?*

V. S.: Моја једна порука би била да је добро што су изабрали право. Јер, ја сам имао, док сам још био учитељ – а то нисам ја почео, то је млађа колегиница почела, па сам видео да је то добро, па сам ја поновио – на првом састанку са студентима ја сам их питао: „Зашто сте дошли на Правни факултет?“ И многи су признали да и нису знали због чега су дошли. Ја сам такав случај. Ја им кажем: „Онда сте одлично одабрали да сте дошли на Правни факултет, јер је право тако широко да ћете сигурно унутар права наћи своју нишу“. И то би онда поручио: да једнаку пажњу посвете свим предметима јер неће знати која ће им ниша ту доћи. Због тога, што више знају, лакше ће открити што их више интересује и лакше ће наставити ка том правцу. То би била можда порука. Ту се сећам [да је] један паметан човек рекао: „Боље дати новце него савјет, јер новце сви примају, а савјет нико“.

I. F.: *Али хвала Вам.*

V. S.: Нема на чему. Хвала Вама што сте се потрудили за тако интересантан интервју. Ја се само надам да ће бити читаоцима толико интересантан.

I. F.: *Хоће. Сијурна сам да ће чийаоци уживаћи у инћервјуу и у Вашиим будућим ѡредавањима. И да ћемо Вас ѡново видећи овде као јосћа.*

V. S.: То бих и ја желео.